

АВТОРСКИ ПРАВА И ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ / COPYRIGHT AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Даниела Симеонова-Коруджиева /
Daniela Simeonova-Koroudjieva

Abstract

The issue of copyright and artificial intelligence (AI) is highly topical. Three years after the launch and rapid expansion of artificial intelligence based on large language models for mass use (November 2022) – such as ChatGPT – the question of who owns the copyright to AI-generated content remains unresolved.

Another major issue, closely related to copyright in AI-generated content, concerns the use of the voices of real individuals and creators – namely, the unauthorized use of voices by artificial intelligence. Is legal protection against AI-generated deepfakes and voice cloning possible, and can creators and public figures control how their digital identity and voice are used by AI?

The training of AI models also raises important questions: does the use of copyrighted materials for AI training constitute copyright infringement, or are AI systems trained solely on public domain materials? What legal consequences should follow in these different scenarios? This article examines and discusses some of the initial problems and cases arising from the use of AI in the context of copyright law.

Keywords: artificial intelligence, copyright, AI, free use, regulation, case studies, AI policies

Въведение

Дали изкуственият интелект (*Artificial Intelligence, AI*) представлява фундаментална промяна за човечеството? Ювал Ноа Харари твърди, че AI революцията е най-значимата информационна революция в историята на човечеството (Harari, 2024).

Изкуственият интелект представлява технология, основана на методи за машинно обучение, които включват обработка и анализ на огромни обеми от данни, изграждане на статистически зависимости и модели и извличане на изводи въз основа на тях. При тези системи се наблюдава висока степен на автоматизация при вземането на решения, без това да предполага наличие на човешко съзнание или воля. Самата технология не е нова и в значителна степен вече е внедрена успешно в различни обществени сфери, като медицината, индустрията и производството.

Въпреки това, малко повече от две години след пускането за свободно публично използване на генеративни AI системи, базирани на езикови модели (ноември 2022 г.), като ChatGPT, изкуственият интелект навлезе масово в нови сфери и стана широко достъпен за крайни потребители. Това бързо навлизане и популяризиране на AI поражда както очаквания, така и сериозни опасения – свързани с въздействието върху пазара на труда, социалните отношения, образованието и правния ред. Поставят се въпроси дали изкуственият интелект засяга съществуващи социални привилегии и права, дали води до изместване на човешкия труд и какво е мястото му в образователните процеси.

Особено значими са въпросите, свързани със създаването и използването на съдържание чрез изкуствен интелект и с режима на **авторското право върху такова съдържание**. Тези проблеми са тясно свързани и със самия **процес на обучение на AI** системите – включително въпроса дали и при какви условия обучението им може да бъде свързано с нарушаване на авторски права.

Наред с това възникват и по-общи въпроси относно етичното използване на изкуствения интелект и необходимостта от публични политики в тази област. Така се очертава основната дилема пред съвременните правни системи: следва ли изкуственият интелект да бъде предмет на свободно развитие или на регулация, и къде се намира балансът между иновацията, защитата на правата и обществените интереси. Това са въпроси, които възникват по повод навлизането на AI и намират някои интерпретации, предположения и възможни обяснителни постановки и в настоящето изследване.

Методи и цели на изследването

Използваната в настоящото изследване методология включва подход, изразяващ се в преглед и анализ на релевантни казуси, свързани с изкуствения интелект, антропологическо наблюдение върху ефектите от приложението на AI в обществото и в контекста на авторското право – отново чрез конкретни казуси (case studies), както и проучване и анализ на действащата нормативна рамка.

Изследването обхваща анализ на емблематични случаи, свързани с навлизането на AI в сферата на изкуството – област, която доскоро се възприемаше като изцяло „човешка“ и незастрашена от автоматизация. Сред тях са казусът с отказ за предоставяне на авторскоправна закрила на произведение, част от чието съдържание е генерирано от изкуствен интелект, както и случаят със съз-

дадена от AI рок група, постигнала милиони слушания в платформата Spotify, преди да стане ясно, че е изцяло продукт на изкуствен интелект. Разгледани са и няколко значими и особено интересни съдебни производства, свързани с обучението на AI системи и твърдения за нарушаване на авторски права.

Целите на изследването са обобщаване и анализ на наличните данни, както и формулиране на възможни изводи и заключения. Наблюдението и анализът на значението и ефектите от приложението на изкуствения интелект в изкуството и в контекста на авторското право са в основата на разбирането какви следва да бъдат обществените и правните политики по отношение на тази „най-значима информационна революция“ (Harari 2024).

Изложение

Автор е само физическо лице

Въпросът за авторски права и AI е твърде обширен и все още не съвсем изяснен в литературата. Това, което е известно обаче е, че за да възникне авторско право, е необходимо да е налице субект – автор. При създаденото от AI съдържание няма субект, AI не притежава съзнание, нито субектност. Т.е. AI собствено не би могъл да има авторско право върху генерираното от него съдържание при настоящата авторскоправна рамка. А и за авторско съдържание ли става дума или за „basically high-tech plagiarism“, както твърди Чомски? Другата страна на този въпрос обаче се отнася до обучението на AI – AI технологията използва материали, създадени от човек, които е използвала за обучението си. Налице ли е нарушаване на чужди авторски права (или AI е обучаван само въз основа на материали – обществено достояние) и ако отговорът е положителен, какви биха могли да са правните последици от това?

Неясно към момента остава и правното значение на самата задача, поставена на AI и създадена от човек (т.нар. prompt) и връзката ѝ със създаденото от AI съдържание (output), т.е. това, което е излязло като продукция, генерирана от AI. Съгласно действащата авторскоправна рамка, не възникват авторски права върху генерираното съдържание, независимо от инструкциите и заданията, които са дело на човек. Съгласно авторскоправните закони – напр. чл. 5 от българския Закон за авторското право и сродните му права (ЗАПСП) **автор е само физическо лице**.

Авторскоправната теория разграничава „субект“ и „носител на авторското право“. Авторът е лицето, което е създало произведението, а „носител на авторското право“ е по-широко понятие и може да обхваща и други лица – напр. негови правоприменници или юридически лица, на които отделни авторски правомощия са отстъпени – напр. издател и др. (Саракинов 2005: 64).

Съгласно чл. 5 на ЗАПСП автор е лицето, в резултат на чиято *творческа дейност* е създадено произведението (Симеонова-Коруджиева 2024). Други физически или юридически лица могат да бъдат носители на авторско право, само в случаите, предвидени в Закона за авторското право и сродните му права.

Съгласно нашия закон, до доказване на противното за автор на произведението се смята лицето, чието име или друг идентифициращ знак са посочени по обичайния за това начин.

Според ЗАПСП авторското право **възниква автоматично** от момента на създаване на произведението – от момента, в който то е било обективизирано външно, по начин, позволяващ то да може да се възприема от други лица чрез слушане, гледане или четене (Саракинов 2005), без значение е качеството на произведението, без да е необходимо нарочно удостоверяване на този факт или извършването на регистрация (каквата система напр. е възприета на други места). Обект на авторското право е всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е *резултат от творческа дейност* и е изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма, гласи чл. 3, ал. 1 от ЗАПСП, съответстваща на чл. 2 от Бернската конвенция (Саракинов 2005).

Един от най-значимите нормативни документи в областта на авторските права – Бернската конвенция използва терминологията „автори“ и „правата на авторите“ като понятие, което страните страни са задължени да защитават, но препраща към националното законодателство на договарящите страни да определи кой се счита за автор и какви права има¹.

С последните изменения в българския Закон за авторското право от 2023 година, насочени към хармонизиране с правото на ЕС в дигиталната епоха (Саракинов 2024), този въпрос остава извън новата регламентация. Наред с транспониране на директивите за дигитализацията², с които предвид развитието на технологиите и разпространението на произведения на визуалното изкуство в дигитална среда, се премахна възможността за “copyfraud”³ (Mazzone 2011) като се прие, че не са обект на авторското право материали, получени чрез възпроизвеждане на визуални произведения с изтекъл срок на времетраене на закрилата, и се въведе възможността институции за културно наследство да използват по цифров път произведения или други обекти на закрила без разрешение на автора и без заплащане на възнаграждение, доколкото това е необходимо за тяхното опазване и съхранение, бе уредено извличането на информация от текст и данни (text and data mining), но и бяха премахнати ключови за

¹ <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283698> (29.01.2026)

² Директива 2019/789 на ЕП и на Съвета от 17.04.2019 за установяване на правила във връзка с упражняването на авторското право и сродните му права, приложими за определени онлайн предавания на излъчващите организации и за препредаването на телевизионни и радиопрограми и за изменение на Директива 93/83/ЕИО на Съвета (Директива 2019/789) и на Директива 2019/790 на ЕП и на Съвета от 17.04.2019 г. относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар и за изменение на директиви 96/9/ЕО и 2001/29/ЕО на Съвета (Директива 2019/790).

³ Copyfraud представлява неправомерно претендиране или обозначаване на авторски права върху произведения, които не са обект на авторскоправна закрила – например произведения в общественото достояние, с изтекъл срок на закрила и др. Mazzone (2006, New York University Law Review; 2011) налага термина copyfraud.

нашата авторскоправна традиция институти, какъвто е ограничението със срок при отстъпване на авторски права (Симеонова-Коруджиева 2025).

В сравнителен план, в Американския Закон за авторското право (Copyright Act) се приема, че авторскоправна защита е приложима по отношение на „оригинални произведения на авторство, фиксирани в материална форма“ (17 U.S.C. §102(a)).

Службата за авторско право в САЩ (U.S. Copyright Office) и съдебната практика изискват авторството да бъде *дело на човешко същество* – и се отказва регистрацията за произведения, които не са създадени първоначално от човек⁴.

Разбира се, известни са идеите за *социално и правно признаване на определена (ограничена) правосубектност или определен набор от права за изкуствения интелект*. Тогава би се поставил и съвсем отделен проблем, свързан с моралните и етични въпроси, около подобно правно признаване.

Въпреки наличието на подобни идеи и концепции (Bharti & Kaur 2024) за признаване на ограничена или функционална правосубектност на изкуствения интелект – включително концепцията за *electronic personhood*, обсъждана в рамките на резолюция (незадължителен акт) на Европейския парламент през 2017 г.⁵ – към настоящия момент нито европейското, нито международното авторскоправно право признават AI като носител на права, нито има сериозни стъпки в подобна посока. Въпреки че резолюцията (включваща *electronic personhood*) е била приета от ЕП, концепцията за електронна правосубектност среща сериозна критика и в крайна сметка не бива включена в последващото законодателство на ЕС (т.нар. *AI Act*). ЕС избира подход, базиран на управление на риска и човешката отговорност. Акцентът е върху това потребителите и разработчиците да носят отговорност, а не самата технология⁶. От наша гледна точка тези концепции са насочени по-скоро към разпределение на отговорност и управление на риска, а не към признаване на творчески или личностни правомощия.

В правната теория и философия на правото понастоящем – например Барти и Каур (Bharti & Kaur 2024), поставят въпроса какво е изкуствен интелект и може ли той да се счита за автономно образуване. И дали когато обмисляме регулирането на автономно образуване, то може да се счита за юридическо лице за целите на закона? И особено важния въпрос – трябва ли да се създаде

⁴ Compendium of the US Copyright Office practices, Third Edition (2021) (<https://www.copyright.gov/comp3/chap300/ch300-copyrightable-authorship.pdf>) (29.01.2026)

⁵ Официалният документ, в който се обсъжда въвеждането на „електронна правосубектност“ (electronic personhood), е Резолюция на Европейския парламент от 16 февруари 2017 г. с препоръки към Комисията относно гражданскоправни норми за роботиката (2015/2103(INL)) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0051#:~:text=\(3\)%20A%20robot%20must%20protect%20its%20own,inaction%2C%20allow%20humanity%20to%20come%20to%20harm.](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0051#:~:text=(3)%20A%20robot%20must%20protect%20its%20own,inaction%2C%20allow%20humanity%20to%20come%20to%20harm.) (29.01.2026)

⁶ По-подробно за него – в последната част на изследването.

нова категория правосубектност за изкуствения интелект? Авторите разглеждат тези въпроси, в контекста на съществуващите концепции за юридическа правосубектност и как те могат да оправдаят предоставянето на юридическа правосубектност на AI, наред с въпросите за евентуална електронна правосубектност и нейната пригодност при изкуствения интелект.

В *“Robot as Legal Person: Electronic Personhood in Robotics and Artificial Intelligence”* (Sergio et al. 2021), авторите анализират концепцията за т.нар. „електронна правна личност“ като възможен правен инструмент за регулиране на все по-автономните роботи и AI системи. Изследването разглежда аргументите в подкрепа на ограничена правосубектност – основно с цел разпределение на отговорност и управление на риска – както и критиките срещу подобен подход, свързани с опасността от антропоморфизация, размиване на човешката отговорност и **подкопаване на утвърдени правни принципи**. Авторите стигат до извода, че признаването на електронна правна личност не следва да се разглежда като морално или онтологично признание на AI, а като чисто функционална правна фикция, чиято приложимост остава силно спорна.

Този философско-правен въпрос тепърва ще бъде обмислян и изследван във философията на правото (Chen & Burgess 2019, Bharti & Kaur 2024, Kurki 2019). Може да се допусне, че развитие в подобна посока ще има огромен ефект и по отношение на авторските права и изкуствения интелект. Но доколкото тези философско-правни теории и концепции са в страни от фокуса на настоящето изследване само го отбелязваме като важен елемент, който би могъл да претърпи развитие.

Понастоящем непроменена **концепцията за автор – физическо лице в епохата на AI** очевидно поставя нови въпроси и проблеми и вероятно ще продължи да бъде поставяна в контекста на законодателни инициативи за промени и регулации в областта. Няколко емблематични казуса хвърлят светлина върху правното разбиране на въпроса и актуалната ситуация в контекста на авторските права и изкуствения интелект.

Казусът Zarya of the Dawn

Интересно е да се обсъди и наблюдава един реален, документиран случай в САЩ, свързан именно с разбирането за авторски права в контекста на генерирано от AI съдържание. Става дума за кратък графичен роман/комикс – *Zarya of the Dawn*, илюстриран изцяло с изкуствен интелект, за който Службата за авторско право в САЩ (U.S. Copyright Office) постановява, че по отношение на част от съдържанието няма авторско право, защото е създадено от AI⁷.

⁷ Допълнителна информация и интерпретации на този въпрос:

Crinin, Brian (2022) AI-Created Comic Could Be Deemed Ineligible for Copyright Protection (<https://www.cbr.com/ai-comic-deemed-ineligible-copyright-protection/>) (29.01.2026)

Khanna, Monit (2022) Comic Book Made By AI Loses Copyright Protection (<https://www.indiatimes.com/technology/news/comic-book-made-by-ai-loses-copyright-protection/articleshow/127147211.html>) (29.01.2026)

Крис Кашанова публикува комикса *Zarya of the Dawn*, като става ясно, че текстът и подредбата на елементите (композицията) в комикса са написани от нея, но всички илюстрации са създадени чрез генеративен AI (Midjourney)⁸. Когато подава заявлението за авторски права пред Службата за авторско право (U.S. Copyright Office), какъвто е правният ред там, тя *не декларира изрично, че изображенията са AI-генерирани*.

Тъй като тя кандидатства за защита на авторските права през септември 2022 г. без да бъде разкривана информацията, че илюстрациите са създадени с помощта на Midjourney (генератор на изображения с изкуствен интелект), първоначално комиксът получава защита на авторските права, но впоследствие Службата за авторско право (U.S. Copyright Office) започва производство за отмяна на защитата на произведението, след като открива този факт. Авторскоправната защита на произведението е отменена през февруари 2023 г. Според Службата за авторско право *само произведения, създадени от хора, могат да получат защита*. Въпреки че самите изображения не са защитени с авторски права, подредбата на изображенията, текстът и историята на книгата са, тъй като са творческо дело на Кашанова, а не на изкуствения интелект (Sachs 2024).

Основен е въпросът, който Службата за авторско право (U.S. Copyright Office) решава отказвайки да приеме наличието на авторско право по отношение на изображенията, тъй като са генеративни AI изображения. Те не се считат за продукт на човешки автор (нямат „човешки авторски принос“). Но както се посочи, Кашанова ще има авторски права по отношение на текста и цялостната компилация, но не и за самите визуални изображения, генерирани от AI (Hooockway 2023).

Този случай е сред първите, при които толкова широк отглас има приложението на принципа, че „изкуствен интелект сам по себе си“ не може да бъде автор.

Този случай обаче не е показателен само за американската правна система и принципите, които там биват прилагани, но считаме, че е общовалиден по отношение на това как следва да се третират художествени произведения, при създаването на които AI е използван за генериране на ключово съдържание. Казусът ясно илюстрира разликата между човешкия принос (текст, подбор, аранжировка) и AI-генерирането на визуално съдържание⁹.

Wodecki, Ben (2022) AI-Generated Comic Book Could Lose Copyright Protection Copyright Office 'overlooked' the use of text-to-image generator (<https://aibusiness.com/ml/ai-generated-comic-book-loses-copyright-protection#close-modal>) (29.01.2026) и др.

Но липсата на авторско право или copyright защита, разбира се, не означава винаги „забрана да се продава“, но че не е налице правна защита срещу копиране или използване от трети страни.

⁸ Подробности и детайли по фактите: https://en.wikipedia.org/wiki/Zarya_of_the_Dawn (29.01.2026)

⁹ Но липсата на авторско право или copyright защита, разбира се, не означава винаги „забрана да се продава“, но че не е налице правна защита срещу копиране или използване от трети страни.

*Делото Thaler v. Perlmutter (No. 23-5233 (D.C. Cir. 2025))*¹⁰

В САЩ публичност придобива и делото Thaler v. Perlmutter, по което дело съдът потвърждава, че Американският закон за авторското право (Copyright Act) изисква първоначалното създаване да бъде от човек, което пречатства регистрацията на произведения, създадени изцяло от AI без човешки принос¹¹.

В решение от 18 март 2025 г. Апелативният съд на Окръг Колумбия (U.S. Court of Appeals for the D.C. Circuit) се произнася по заведеното от Стивън Талер дело. Жалбоподателят е учен, който е създател на изкуствен интелект, наречен *Creativity Machine*, който генерира произведение на визуално изкуство – *A Recent Entrance to Paradise*. Талер подава заявление пред Службата за авторско право (U.S. Copyright Office) за авторски права върху произведението, което е изцяло създадено от неговата AI система (*Creativity Machine*), като в заявлението посочва самия AI като „автор“. Службата отказва регистрацията, на основание своята практика, че само човек–автор може да бъде „автор“ по смисъла на закона (Copyright Act) и че произведения, създадени без творчески принос на човек, не могат да получат авторскоправна закрила.

Окръжният съд на Колумбия потвърждава отказа. Талер обжалва пред Апелативния съд, който също потвърждава отказа и приема, че авторско право по американския Закон за авторското право (Copyright Act, 1976) изисква произведението да е създадено в първоначалния си израз от човешко същество (човешко авторство). Макар самият закон да не дефинира изрично „автор“, съдът тълкува, че разпоредбите на акта имат смисъл само ако авторът е човек, например: правата текат спрямо живота на автора и още 70 години (което няма смисъл при машина); наследяване на права от съпруг/деца – отново е възможно само ако авторът е човек и т.н.

Съдът **отхвърля няколко ключови довода** на Талер – че „автор“ не трябва да означава непременно човек. Според съда тълкуването на думата в контекста на целия закон показва обратното. Жалбоподателят твърди, че ако той е създал и контролира AI машината, това трябва да му даде правата. Довод, който бива отхвърлен, защото ако самото произведение не отговаря на изискванията за авторскоправна защита, за copyright, няма как да има какво да се прехвърля. Съдът е категоричен, че творба, която е автономно създадена от AI без творчески принос на човек, не отговаря на условията за регистрация за авторски права, защото „авторът“ по закон трябва да е човешко същество. Това решение потвърждава практиката на Службата за авторско право (U.S. Copyright Office), че машините сами по себе си не могат да бъдат автори.

Изводът е, че в САЩ вече е съдебно потвърдено, че макар да няма изрично дефинирано изискването за човек–автор в закона, то неговата философия и

¹⁰ Цялото решение е публично: <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/23-5233/23-5233-2025-03-18.html> (29.01.2026)

¹¹ US appeals court rejects copyrights for AI-generated art lacking ‚human‘ creator (<https://www.reuters.com/world/us/us-appels-court-rejects-copyrights-ai-generated-art-lacking-human-creator-2025-03-18>) (29.01.2026).

смисъл и съдебната практика категорично потвърждават, че авторът може да е единствено човек.

Бихме могли да изкажем предположението, че отказът от авторскоправна закрила върху произведения, създадени от изкуствен интелект, може да бъде разглеждан като позитивен обществен резултат, тъй като гарантира свободен достъп и ползване на това съдържание от цялото човечество. Тоест **може да се разбира като разширяване на публичния домейн**, което носи ползи за обществото чрез свободно споделяне, използване и надграждане на това съдържание (Boyle 2008).

Случаят с групата The Velvet Sundown

Казусът с групата *The Velvet Sundown* е особено интересен случай. През юни 2025, групата дебютира с два албума, *Dust u Silence and Floating on Echoes* в платформата Spotify. Обявено е, че групата се състои от вокалист Gabe Farrow, китарист Lennie West, басист-синтезатор Milo Rains, перкусионист Orion “Rio” Del Mar. През юли 2025 се оказва, че рокаджиите The Velvet Sundown, пленили публиката с музиката си **не съществуват**, въпреки наличието на няколко албума и повече от половин милион слушатели месечно в Spotify. Първоначално в медиите се появяват статии, твърдящи, че всички доказателства (или по-скоро липсата на данни) сочат, че *The Velvet Sundown* са генерирани от изкуствен интелект група. Няма забележим реален отпечатък за тях (например участия, срещи с публиката и пр.) и има много доказателства, които подсказват, че те всъщност са плод на нечие „дигитално въображение“¹².

След седмици на спекулации дали са „истински“ или не, в началото на юли 2025 г., „групата“ потвърждава, че са създадени от изкуствен интелект. Това признание повдига много въпроси относно **етиката около изкуствения интелект и създаването на музика**, както и дали всъщност има значение дали един артист и неговото творчество са „човешки“ или не.

Закони за изкуствения интелект

Законодателството в областта на изкуствения интелект е процес на разработване и имплементиране. Но до момента се наблюдават много интересни законови политики по отношение на AI.

Близко до темите, които казусът с *Velvet Sundown* налага, може да се посочи пример за интересен законодателен акт на щатско ниво – това е т.нар. ELVIS Act от 24 март 2024, в сила от 01.07.2024. **Законът ELVIS** (Ensuring Likeness,

¹² Допълнителна информация и детайли: Velvet Sundown – the band that doesn’t really exist (<https://www.bbc.com/audio/play/w3ct73p3>) (24.07.2025); <https://www.loudersound.com/bands-artists/the-velvet-sundown> (24.07.2025); <https://www.bbc.com/news/articles/cp8mjnn7eqno> (24.07.2025)

Журналистката от BBC Тамзин Крафтман разказва историята и обсъжда развитието на изкуствения интелект в музикалната индустрия. (<https://www.bbc.co.uk/programmes/w3ct73p3>) (24.07.2025)

Voce and Image Security (ELVIS)) е закон на щата Тенеси, официалното му название е *Закон за осигуряване на сигурност на подобие, гласа и изображенията, предназначен да защити лицата от неоторизирано използване на гласа им от изкуствен интелект (ИИ)*¹³. Този закон изменя съществуващия Закон за защита на личните права на Тенеси и създава **правна защита** срещу фалшиви изображения (deepfakes) и клониране на глас, генерирани от ИИ, като дава възможност на творците и публичните личности да контролират как се използва тяхната цифрова идентичност и осигурява справедливо обезщетение за използването на гласа им. Уредба, която има допирна точка с казуса, изложен по-горе – на AI рок групата The Velvet Sundown.

ELVIS Act от 2024 година (в сила от 1 юли 2024 г.) се смята „първият по рода си“ закон в материята на законодателството, отнасящо се до AI (Damle *at al.*, 2024). ELVIS Act разширява съществуващото законодателство на Тенеси като *забранява неразрешеното търговско използване на гласа на дадено лице*, в допълнение към съществуващите ограничения за използване на име, снимка и образ. Законът определя „глас“ като „звук в носител, който е лесно разпознаваем и се приписва на конкретно лице, независимо дали звукът съдържа действителния глас или симулация на гласа на лицето“ (Damle *at al.*, 2024).

Този закон въвежда отговорност за случаите, в които лице и организация разпространява, предава или по друг начин предоставя алгоритъм, софтуер, инструмент или друга технология, услуга или устройство, чиято основна цел или функция е „*производството на снимка, глас или подобие на конкретно, разпознаваемо лице, със знанието*“, че използването „не е било разрешено от лицето“. Тази разпоредба изглежда директно насочена към технологичните компании, включително разработчиците на генеративен изкуствен интелект, като претендира да наложи отговорност, когато дадено лице предоставя софтуер, инструменти и други технологии, „чиято основна цел или функция е създаването на снимка, глас или подобие на дадено лице без разрешение от лицето“. Макар да не е ясно какво точно означава „основна цел или функция“ в този контекст или как ще се тълкува този текст, вече следва да бъде обмисляно в различни сфери влиянието на подобно законодателство върху техническите възможности, маркетинга и иновациите в бъдеще (Damle *at al.* 2024)¹⁴. След ELVIS Act подобни закони са приети в щатите Кентъки, Илинойс, Калифорния

¹³ The Ensuring Likeness, Voice, and Image Security Act. Повече: https://en.wikipedia.org/wiki/ELVIS_Act (24.10.2025).

¹⁴ Авторите на правния анализ конкретизират влиянието на закона в контекста на САЩ – а именно въпросът как ELVIS Act и други подобни в САЩ ще взаимодействат с федералния закон за авторското право, който изрично изключва щатските закони, които се опитват да създадат права, еквивалентни на всякакви изключителни права в рамките на общия обхват на авторското право. Освен това, както федералните, така и щатските следва да бъдат подложени на контрол по Първата поправка на Конституцията на САЩ, предвид потенциално значителното въздействие върху интересите на свободата на словото.

и Луизиана – закони в които се третира отговорността на технологични компании за използване на човешки глас или изображение без разрешение.

Някои изводи

Казусът с групата *The Velvet Sundown* поставя още въпроси: например преизхожда ли AI човека в създаването на изкуство, използвайки и анализирайки данни за биохимичните процеси у човека, които доказват какво ни харесва и какво не. Или става дума за усъвършенстван плагиаторски софтуер¹⁵, както твърди Чомски (Chomsky 2023).

В по-ранното си изследване *“Homo Deus. A Brief History of Tomorrow”* (Harari 2016: 97-104) Харари разкрива, че емоциите не са мистериозен духовен феномен, а биохимични алгоритми като 99% от нашите решения – включително най-важни житейски избори като брак, избор на кариера и навици са плод на „алгоритми“, наричани чувства, емоции и желания (Harari, 2016: 102), т.е. простото изучаване на биохимичните процеси на „удоволствието“, на това коя музика, ритъм или звук повлиява емоциите, лесно би могло да доведе до създаването, генерирането на тази комбинация от ритми и глас, която ще се хареса най-много. Това допускане на Харари, макар в разрез с разбиранията за емоциите в социокултурната антропология, цели да представи по-ясно тезата му за това как именно алгоритмите с изкуствен интелект биха могли да овладеят създаването на изкуство – анализирайки биохимичните процеси зад човешките емоции.

Наблюдаваните казуси, разкриват потенциалните възможности на изкуствения интелект, които ще бъдат и допълнително развивани и разширявани с усъвършенстването и навлизането на технологиите с изкуствен интелект в най-различни сфери на обществения живот. Но и демонстрират въпросите, свързани с авторските права, които възникват и все по-често ще предизвикват правни спорове и законодателни опити.

Ноам Чомски определя „изкуствения интелект“ като „плагиаторски софтуер“ („basically high-tech plagiarism“), защото „той не създава нищо, но копира творбите на истинските творци, като ги променя дотолкова, че да избегне авторските права“. Чомски, използвайки разговор с ChatGPT относно морала на тераформирането на Марс, отбелязва, че „моралното безразличие, родено от неинтелигентността... показва нещо като баналността на злото: плагиатство, апатия и отхвърляне“... „неспособни да балансират креативността с ограничението... свръхгенерират (произвеждайки както истини, така и лъжи, подкрепяйки етични и неетични решения) или недостатъчно генери-

¹⁵ Noam Chomsky. The false promise of Chat GPT, 8 March 2023: <https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html> (22.10.2025) <https://myhub.ai/items/opinion-noam-chomsky-the-false-promise-of-chatgpt-the-new-york-times> (22.10.2025)

рат (проявявайки неангажираност към каквито и да било решения и безразличие към последствията)“¹⁶.

Този проблем насочва към следващата част от изследването, посветена на процеса на обучение на изкуствения интелект в контекста на авторските права.

Обучение на изкуствения интелект и авторски права

Обучението на изкуствен интелект в контекста на авторските права може да бъде формулирано като **процес на автоматизирана обработка на големи масиви от данни** (текстове, изображения, звук и др.). При този процес алгоритъмът анализира статистически зависимости и модели в тези данни, без да съхранява или възпроизвежда самите произведения като такива, а извлича абстрактни параметри, които позволяват по-късно **генериране на ново съдържание**. Т.е. има ли основание твърдението на Чомски – „той не създава нищо, но копира творбите на истинските творци, като ги променя дотолкова, че да избегне авторските права“.

Можем ли да мислим за нарушение на авторски права при обучението на самия AI? Вече има дела, заведени срещу компаниите-разработчици в САЩ за нарушение на авторско права при обучение на ИИ. Ню Йорк Таймс също води дело за използване на неговите материали¹⁷. Какви казуси могат да бъдат наблюдавани понастоящем?

*Делото NYT срещу OpenAI и Microsoft (2023 – неприключило) (The New York Times Company v. Microsoft Corporation et al / No. 1:2023cv11195 (S.D.N.Y.))*¹⁸

The New York Times (включително с различните си медийните имена) завежда иск¹⁹ срещу OpenAI и Microsoft с твърдението, че техните AI модели (като ChatGPT) са използвали милиони статии от Times (без разрешение или компенсация) за обучение на моделите, което според жалбоподателя представлява нарушение на авторските права. В жалбата се сочи, че AI системите не

¹⁶ “For years there have been programs that have helped professors detect plagiarized essays,” Chomsky says. “Now it’s going to be more difficult, because it’s easier to plagiarize. But that’s about the only contribution to education that I can think of.” He does admit that ChatGPT-style systems “may have some value for something,” but “it’s not obvious what.” (<https://www.openculture.com/2023/02/noam-chomsky-on-chatgpt.html>) (22.10.2025)

¹⁷ За сравнение, ЗАПСП изрично изключва авторско право по отношение на новини и актуална информация (чл. 4 – новини, факти, сведения и данни). Но не винаги става дума само за новини, а в много случаи на базата на новини налице е авторска статия

¹⁸ Официални съдебни данни: <https://dockets.justia.com/docket/new-york/nysdce/1%3A2023cv11195/612697> (29.01.2026)

¹⁹ Официалната жалба: https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2024/04/NYT_Complaint_Dec2023.pdf (29.01.2026)

само са били обучавани със защитени от авторски права текстове, но също така показват в отговори (output) пасажии или близки парафрази от оригиналните публикации, което определя като „незаконно използване на съдържание“. По настоящем процесът все още се развива в съдилищата в Манхатън. Искането е съдът да забрани използването на това съдържание за обучение, да унищожи съответните данни и модели и да осъди OpenAI/Microsoft да заплати обезщетение.

Позицията на OpenAI и Microsoft е, че използването на публично достъпно съдържание за обучение/трениране на езикови модели представлява „fair use“ (справедливо използване) според американското авторско право – т.е. използването е трансформативно и не замества оригиналното съдържание. OpenAI публично оспорва и твърди, че близки до оригинала резултати в ChatGPT са рядкост или резултат от „манипулирани“ заявки и не отразяват нормална употреба на модела²⁰.

Въпросите, които примерите с тези дела извеждат на преден план, се отнасят най-вече до това дали използването на защитени с авторски права текстове за обучение на AI модели представлява **нарушение на авторски права** или попада под т.нар. **доктрина за fair use**²¹ в САЩ. *Също така, дали резултатите, които AI връща (output), могат да бъдат нарушение, ако те в някои случаи повтарят или парафразират защитени материали. Тези въпроси, които поставихме и в началото на нашето аналитично наблюдение остават все още без категоричен отговор. Но определено се наблюдава промяна в начина, по който AI моделите биват обучавани.*

Нов етап в обучението на AI. Дело NY Times срещу Perplexity AI (2025 – неприключило) (The New York Times Company v. Perplexity AI, Inc.)²²

The New York Times завежда отделен иск и срещу Perplexity AI – стартираща компания. Според жалбата Perplexity „краде“ съдържание и го показва на свои потребители без разрешение, използвайки технологии за retrieval-augmented generation (RAG), които комбинират интернет източници с AI отговори. Твърдението на жалбоподателя е, че Perplexity AI използва защитени материали и иска съдебно спиране на тази практика и обезщетения. Това дело е част от

²⁰ Повече подробности: Chen, Nicole (2025) Stolen Stories or Fair Use? The New York Times v. OpenAI and the Limits of Machine Learning (<https://www.culawreview.org/ddc-x-culr-1/nyt-v-openai-and-microsoft>) (29.01.2026)

Reporting the facts about the New York Times' lawsuit (2025) (<https://openai.com/new-york-times/>) (29.01.2026)

²¹ „fair use“ – позволено използване на защитени материали за трансформативни цели без лиценз: **fair use**, a doctrine under U.S. copyright law that allows for limited use of copyrighted material without permission under certain conditions (<https://www.globallawtoday.com/law/case-law/2025/06/the-new-york-times-v-openai-and-microsoft-a-pivotal-copyright-battle-in-the-ai-era/>) (29.01.2026)

²² Официални съдебни данни: <https://dockets.justia.com/docket/new-york/nysdce/1%3A2025cv10106/654190> (29.01.2026)

по-широкия фронт от правни действия срещу AI компании, които използват защитено съдържание без лиценз или споразумение.

Когато OpenAI започва да използва съдържание от интернет за обучението на първите версии на ChatGPT, мрежата функционира като своеобразен „digital buffet“ – дигитален бюфет, свободно достъпен за ползване, както отбелязва Сноу (Snow 2025), а Варуфакис нарича „епично плячкосване на общите блага на интернет“ (Варуфакис 2024: 72). Десетилетия натрупани блог публикации, обширни хранилища с книги, безкрайни дискусии във форуми и медии образуват масив от информация, която е налична онлайн, практически неохранявана и безплатна. Според Сноу обаче тази епоха вече е приключила (Snow 2025). В този контекст авторът прави интересна аналогия с добре познат бизнес модел от технологичната история на XX век – начина, по който Windows се превръща в доминиращата операционна система за персонални компютри. След като този пазарен монопол е установен, той започва да се използва като своеобразно „оръжие“, тъй като производителите, които настоявали да инсталират конкурентни браузъри или софтуер, били изправени пред реалната заплаха да загубят достъпа си до Windows – равнозначно на корпоративна „смърт“ през 90-те години (Snow 2025).

През 2025 г. тази аналогия се пренася в сферата на изкуствения интелект и по-специално по отношение на OpenAI. Според Сноу компанията усъвършенства описаната формула в условията на AI икономиката. Първоначално се наблюдава т.нар. „great data grab“ – „голямото заграбване на данни“, при което моделите се обучават върху съдържание от „целия интернет“, без изрично разрешение от носителите на права, превръщайки десетилетия човешка креативност в суровина за изкуствения интелект (Snow 2025). Именно тук е първият сериозен сблъсък между авторското право и AI – тенденция, която се потвърждава и от вече разгледаните съдебни казуси.

През октомври 2025 г. OpenAI временно преустановява способността на модела Sora да генерира видеоклипове с образа на Мартин Лутър Кинг – младши, след подадена жалба от неговите наследници. По сходен начин компанията премахва и глас, наподобяващ гласа на Скарлет Йохансон, от ChatGPT след възразение от страна на актрисата (Snow 2025). Тези примери илюстрират нарастващата чувствителност към използването на защитени обекти и личностни характеристики в обучението и функционирането на AI системи.

Паралелно с това се засилва търсенето на услуги като Cloudflare, които предлагат технически механизми за блокиране на работи с изкуствен интелект по подразбиране, освен ако не е предоставено разрешение или заплатен достъп до съответното съдържание. По този начин висококачествените данни, необходими за обучението на следващото поколение AI модели, вече не се намират свободно в „дигиталния бюфет“.

Все по-често се изразява опасението, че тази промяна може да има разрушителен ефект: ако издателите произвеждат по-малко съдържание или го поставят зад платени бариери, компаниите за изкуствен интелект губят достъп до

актуална и висококачествена информация, необходима за поддържане на точността и релевантността на моделите. Съществува риск мрежата да се превърне в пространство, доминирано от синтетично, генерирано от AI съдържание, за сметка на човешкия опит, отговорност и авторство (Snow 2025).

В същото време може би се поставя началото на нова *златна треска* – този път за лицензиране на съдържание. В Съединените щати броят на делата, заведени от издатели срещу компании за изкуствен интелект с искове за обезщетение, нараства. Индустрията прави опит да въведе ред в тази среда чрез създаването на стандарта Really Simple Licensing (RSL)²³. Стандартът е отговор на нуждата от прозрачност, справедливост и икономически модели, които дават на издателите контрол и компенсация за използването на тяхното съдържание от AI системи – не само за индексирание, но и за обучение и генериране.

Независимо от това, подобни технически решения се сблъскват със значителни практически ограничения, тъй като съществуват множество начини за заобикаляне на блокираното съдържание чрез различни технически средства и типове ботове. Въпреки тези трудности, вече може да се говори за нова реалност за компаниите, разработващи изкуствен интелект: ерата на „безплатния обяд“ е приключила. Следващото поколение AI модели вероятно ще изисква не само по-усъвършенствани алгоритми, но и значително по-големи разходи за легален достъп до данни (Snow 2025).

Политики към изкуствения интелект. Регламент на ЕС относно употребата на ИИ

Така достигахме до въпроса за политиките по отношение на изкуствения интелект, включително и в сферата на авторските права. Правейки аналогия с индустриалната революция Харари приема, че лудитите²⁴ не са били съвсем на грешен път и че в действителност имаме добри основания да се страхуваме от новите технологии (Harari 2024). Дори ако в крайна сметка ползите са повече от вредите, достигането до тях именно, изисква много опити, грешки и изпитания. Новите технологии могат да водят до катастрофи, не защото са лоши сами по себе си, а защото на хората е нужно време да се научат да ги използват разумно.

²³ Разработен от консорциум от издатели и технологични компании. Този стандарт предвижда роботите с изкуствен интелект да представят валидни лицензионни токени, преди да получат достъп до защитено съдържание, като инициативата е подкрепена от компании като O'Reilly Media, Reddit, Yahoo и Medium. **Really Simple Licensing (RSL) Standard**. *RSL Standard* (2025). Официална спецификация и ръководства за лицензиране на съдържание за използване от AI системи. Налично на: <https://rslstandard.org/> (достъп: 29.01.2026).

²⁴ Лудитите са социално движение от XIX век на английските производители на текстил, които протестират, често унищожавайки механизирани тъкачни станове, обявявайки се срещу промените, предизвикани от промишлената революция. Смятат, че тези промени ги оставят без работа и променят начина им на живот. (<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8>) (22.10.2025)

Това налага осмислянето и възприемането на определени политики към AI, които да благоприятстват позитивното развитие. Накратко казано посоките на тези политики могат да бъдат рамкирани в два полюса – регулация или липса на регулация.

В ЕС вече е в сила Регламент с пряко приложение в държавите-членки на ЕС, регулиращ приложението на Изкуствен интелект в ЕС – **Регламент (ЕС) 2024/1689** на ЕП и на Съвета от 13 юни 2024 година **за установяване на хармонизирани правила относно изкуствения интелект**²⁵ и за изменение на регламенти (ЕО) № 300/2008, (ЕС) № 167/2013, (ЕС) № 168/2013, (ЕС) 2018/858, (ЕС) 2018/1139 и (ЕС) 2019/2144 и директиви 2014/90/ЕС, (ЕС) 2016/797 и (ЕС) 2020/1828 (често наричан накратко Акт за изкуствения интелект или **AI Act** (Artificial Intelligence Act)²⁶, целящ въвеждането на Правила за надежден изкуствен интелект в ЕС²⁷.

Регламентът определя политиката на ЕС, спрямо изкуствения интелект и налага задължителни правила и регулации. Според дефинициите на Регламента система с изкуствен интелект е машинно базирана система, проектирана да работи с известно ниво на автономност, която може: *да се адаптира, след като бъде внедрена; и да генерира резултати, като прогнози, съдържание, препоръки или решения от входящите данни, които получава (за постигане на явни или подразбиращи се цели)*. С Регламента се определят **основани на риска правила за ползването на изкуствен интелект**. Правила, основани на риска, по смисъла на регламента означава, че колкото по-висок е рискът от причиняване на вреда на обществото, толкова по-строги са правилата. Не се съдържат правила, свързани с авторските права и изкуствен интелект.

Тоест регламентът е общо правило за хармонизирани изисквания към изкуствения интелект на вътрешния пазар на ЕС, но не съдържа изрични разпоредби, свързани с авторските права. По отношение на разглеждания от нас въпрос, следва да се обърне внимание на въведеното с регламента задължение за прозрачност на определени AI системи (напр. за „deep fakes“ и генерация на текст), включително **изискването да се указва, когато съдържанието е генерирано или манипулирано от AI**, ако то би могло да заблуди получател-

²⁵ Този регламент ще се прилага от 2 август 2026 г., с изключение на забраните, определенията и задълженията по отношение на грамотността в областта на Изкуствения интелект (ИИ), които се прилагат от 2 февруари 2025 г. и за някои правила, които са в сила от 2 август 2025 г. – напр. относно структурата на управление, санкциите и задълженията за доставчиците на модели с изкуствен интелект с общо предназначение.

²⁶ Регламент (ЕС) 2024/1689 на ЕП и на Съвета от 13 юни 2024 година за установяване на хармонизирани правила относно изкуствения интелект и за изменение на регламенти (ЕО) № 300/2008, (ЕС) № 167/2013, (ЕС) № 168/2013, (ЕС) 2018/858, (ЕС) 2018/1139 и (ЕС) 2019/2144 и директиви 2014/90/ЕС, (ЕС) 2016/797 и (ЕС) 2020/1828 (Акт за изкуствения интелект) (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689) (25.07.2025)

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/BG/legal-content/summary/rules-for-trustworthy-artificial-intelligence-in-the-eu.html> (25.07.2025).

лите. Тази разпореда е насочена основно към информиране на потребителя и предотвратяване на заблуда, а не към определяне на авторски права или лицензни режими.

Това означава, че налице е изискване за прозрачност на AI-генерирано или манипулирано съдържание – при генериране или манипулиране на изображение, аудио, видео или текст, които могат да бъдат възприети като автентични, deployer-ът трябва да разкрие, че съдържанието е изкуствено създадено или обработено. Макар да няма пряко отношение към авторските права, може да има значение за начина, по който се разглежда възпроизвеждането и идентификацията на съдържанието.

Регламентът **не съдържа** конкретни разпоредби, които да уреждат авторските права върху съдържание, създадено или използвано в процеса на обучение на AI, нито определя права върху output на AI модели като авторско съдържание. Затова смятаме, че за правата върху съдържанието и тяхното нарушение, на този етап, следва да се прилагат съответните авторскоправни уредби, принципи и норми в държавите членки.

Откриването на нова технология винаги е катализатор за промени с историческо значение. Това обаче означава, че решенията и политиките, които ще се формулират по отношение на AI ще определят един ден извода дали създаването на AI е било фатална грешка или начало на една изпълнена с надежда глава в еволюцията на живота (Harari, 2024).

Заклучение

Някои мислители са убедени, че изкуственият интелект е ключова технология, която ще подпомогне човечеството и че е морален императив да реализираме потенциала на новите технологии. Например, „техно-оптимистът“ Рей Кърцуайл²⁸ заявява, че AI ще достигне човешко ниво на интелигентност до 2029 г. и че очаква сливане между човешка и машинна интелигентност през 2045 г., което нарича “the Singularity” (Kurzweil 2005). Други са скептични и дори предупреждават, че изкуственият интелект може да унищожи нашата цивилизация – професор Йошуа Бенджио²⁹ смята, че регулациите, договорите и обществените реформи са необходими за контрол на катастрофалните рискове от AI (Bengio 2023a, 2023b). Бенджио предупреждава, че усъвършенстваните системи с изкуствен интелект могат да доведат до екзистенциален риск, ако не се управляват правилно. Според него³⁰, настоящата регулация и управление на

²⁸ <https://www.theguardian.com/technology/article/2024/jun/29/ray-kurzweil-google-ai-the-singularity-is-nearer> (24.10.2025)

²⁹ <https://yoshuabengio.org/2023/06/24/faq-on-catastrophic-ai-risks/> (24.10.2025)

³⁰ Humanity faces a ‘catastrophic’ future if we don’t regulate AI, ‘Godfather of AI’ Yoshua Bengio says: <https://www.livescience.com/technology/artificial-intelligence/people-always-say->

изкуствения интелект са недостатъчни: „Човечеството е изправено пред „катастрофално“ бъдеще, ако не регулираме изкуствения интелект...“. Други автори отделят особено внимание на въпроса за партньорството човек–машина и за границите на властта на ИИ върху истината, за значението на биологично ограничения човешки разум (Кисинджър, Мънди, Шмит 2025). Изразява се и виждането, че традиционните регулаторни модели няма да бъдат достатъчни и ще е необходима фундаментално нова форма на контрол. В същото време концентрацията на ползи и власт в ръцете на малък брой актьори поставя въпроси за глобалното управление и за възможността технологичният капитал да бъде превърнат в общо благо. Позициите на водещите фигури в дебата – от предупрежденията на Йошуа Бенджио (Bengio 2023c) за рисковете и непредвидимите ефекти от неконтролираното развитие на изкуствения интелект, до технологичния оптимизъм на Рей Кърцуайл – показват, че обществото се колебае между страх и надежда, между необходимостта от регулация и стремежа към свобода на иновациите.

В *контекста на авторските права* изкуственият интелект вече налага съвсем нова действителност. Поставя казуси и въпроси, които никога досега не са стояли пред хората. Категоричните отговори и решенията на поставените проблеми предстоят.

В настоящото изследване се прави опит за правно-антропологичен преглед на някои ключови проявления на напрежението между изкуствения интелект и авторското право чрез анализ и наблюдение на конкретни казуси, нормативни инициативи и доминиращи обществени наративи.

Още преди ескалацията на споровете относно обучението на AI върху защитено съдържание, първите знакови казуси очертаха границите на авторскоправната закрила по отношение на произведения, създадени с участието или изцяло от изкуствен интелект. Случаят *Zarya of the Dawn*, както и делото на Стивън Талер относно системата *Creativity Machine*, завършили с **отказ за признаване на авторски права** за произведения, създадени без човешко авторство, ясно потвърждават разбирането, че понастоящем **действащото авторско право е изградено върху предпоставката за човешки автор**.

Подбраните като знакови примери (case-studies) за тенденциите към момен-та – делата, заведени от The New York Times и други издатели срещу компании за изкуствен интелект, ясно показват, че въпросът за обучението на AI върху защитено съдържание вече не е хипотетичен, а се превръща в централен правен, но и икономически конфликт. Метафората за „дигиталния бюфет“ илюстрира прехода от епоха на свободен и практически неограничен достъп до онлайн съдържание към нова фаза на затваряне и лицензиране (разрешителен режим) на данни и друго съдържание. Този преход не е просто технологичен или пазарен, а представлява дълбока трансформация в разбирането ни за стой-

these-risks-are-science-fiction-but-they-re-not-godfather-of-ai-yoshua-bengio-on-the-risks-of-machine-intelligence-to-humanity (24.10.2025)

ността на човешкото творчество и за ролята на правото като медиатор между иновацията и защитата на съществуващи права.

Правото, в този смисъл, се оказва поле на напрежение между конкуриращи се визии за бъдещето, а не просто инструмент за регулация и уреждане на отношенията. Затова обобщаващо може да се заключи, че въпросът кому принадлежи авторското право върху съдържанието, генерирано от AI, макар и ясен, предвид съществуващата законова уредба и тълкуването ѝ понастоящем, но няма нарочна правна уредба, насочена изрично към AI и неговото навлизане и употреби. Спори се, водят се съдебни дела. В този смисъл подбраните case-studies са информативни и дават илюстрация за тенденциите и тълкуванията на закона към настоящия момент.

Тези казуси разкриват и дълбоки структурни противоречия между съществуващия модел на авторското право и практиките на мащабно машинно обучение.

Анализът на **обучението на AI системите** поставя под въпрос традиционните представи за използване, възпроизвеждане и трансформация на произведенията, като същевременно демонстрира ограничената пригодност на класическите авторскоправни категории да обхванат новите технологични реалности. В този контекст първите законодателни опити – като ELVIS Act в Съединените щати и Регламент (ЕС) 2024/1689 (AI Act) – следва да се разглеждат не като окончателни решения, а като ранни *опити за институционален отговор на бързо развиваща се и все още слабо концептуализирана материя*.

Паралелно с тези първи нормативни реакции в правната теория се развиват и по-радикални концепции, които накратко представихме в изследването – за евентуално признаване на ограничена или **функционална правосубектност на изкуствения интелект**, вариращи от идеята за „електронна личност“ до по-предпазливи модели, които разглеждат AI не като носител на права, а като обект на специален режим на отговорност и регулиране.

Налагат се и въпроси за границата на авторството при използване на AI за модификация, редакция на вече създадено от човек произведение. Същевременно тези спорове, както се посочи, надхвърлят рамките на чисто юридическия дебат, тъй като засягат начина, по който съвременните общества разбират творчеството, авторството и самата **човешка роля в процеса на създаване на културни значения**. От антропологична и социокултурна перспектива развитието на AI поставя под въпрос установени представи за индивидуалния автор, оригиналността и границите между човешко и машинно участие.

Приложеният подход – чрез наблюдението и анализ на казуси, нормативни реакции и социо-културни нагласи – способства да се види авторското право не като затворена система от правила, а като динамична социална практика, подложена на натиск за трансформация под въздействието на изкуствения интелект. Именно в този процес на трансформация се очертава основното предизвикателство: да се намери устойчив и социално, и културно приемлив баланс между защитата на човешкото творчество, иновации, икономическите интереси и обществената полза от развитието на изкуствения интелект.

В този смисъл въпросът не е дали изкуственият интелект ще промени авторското право – това малко по малко може би вече се случва – а как именно правните системи ще реагират на тази промяна и дали ще съумеят да я осмислят и регулират адекватно в контекста на най-значимата информационна революция на съвременното и доколко и как именно тези промени ще окажат културно влияние върху човека и обществото.

Литература

Варуфакис, Я. 2024. *Технофеодализъм*. София: Катехон. [Varoufakis, Y. 2025. *Technofeudalism*. Sofia: Katehon.]

Кисинджър, Х., Мънди, К., Шмит, Е. 2025. *Генезис. Изкуственият интелект, надеждата и човекият дух*. София: Издателска къща Труд. [Kissinger, H., Mundie, C., Schmidt, E. 2025. *Genesis: Artificial Intelligence, Hope, and the Human Spirit*. Sofia: Trud.]

Саракинов, Г. 2024. *Новите законови разпоредби относно авторското право и сродните му права в България в условията на модерните технологии и интернет*. София: Сиби. [Sarakinov, G. 2024. *Novite zakonovi razporedbi odnosno avtorskoto pravo i srodnite mu prava v Bulgaria v usloviyata na modernite tehnologii i internet*. Sofia: Sibi.]

Саракинов, Г. 2005. *Авторско право и сродните му права в Република България*. София: Сиби. [Sarakinov, G. 2005. *Avtorsko pravo i srodnite mu prava v Republika Bulgaria*. Sofia: Sibi.]

Симеонова-Коруджиева, Д. 2025. Ключово изменение в Закона за авторското право и сродните му права премахва максималния срок от 10 години за отстъпване ползването на авторски права. *Норма*, 10, 75–91. [Simeonova-Korudzhieva, D. 2025. Klyuchovo izmenenie v Zakona za avtorskoto pravo i srodnite mu prava premakhva maksimalnia srok ot 10 godini za otstapvane polzvaneto na avtorski prava. *Norma*, 10, 75–91.]

Симеонова-Коруджиева, Д. 2024. Интелектуална собственост и културно наследство. Въпроси на нематериалното културно наследство в контекста на авторските права и правото на интелектуална собственост. *Норма*, 4, 44–81. [Simeonova-Korudzhieva, D. 2024. *Intelektualna sobstvenost i kulturno nasledstvo*. *Norma*, 4, 44–81.]

Харари, Ю. Н. 2024. *Nexus. Кратка история на информационните мрежи от каменната епоха до ерата на изкуствения интелект*. София: изд. Изток-Запад. [Harari, Y. N. 2024. *Nexus. Kratka istoria na informatzionniete mrezi ot kamennata epoha do erata na izkustvenia intelekt*. Sofia: Iztok-Zapad].

Bharti, A., & Kaur, G. 2024. Legal personhood of artificial intelligence: A contemporary perspective on juristic and electronic personality. *Educational Administration: Theory and Practice*, 30(5), 10395–10400. <https://doi.org/10.53555/kuey.v30i5.4755>

Boyle, J. 2008. *The Public Domain: Enclosing the Commons of the Mind*. New Haven: Yale University Press.

Bengio, Y. 2023a. AI and catastrophic risk. *Journal of Democracy*, 34(3).

Bengio, Y. 2023b. My testimony in front of the U.S. Senate – The urgency to act against AI threats to democracy, society and national security. (достъп: 24.10.2025)

Bengio, Y. 2023c. Written statement of Professor Yoshua Bengio, presented before the U.S. Senate Forum on AI Insight Regarding Risk, Alignment, and Guarding Against Doomsday Scenarios.

Chomsky, N. 2023. The false promise of Chat GPT, 8 March 2023 (<https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html>) (22.10.2025)

Chen, J., & Burgess, P. 2019. The boundaries of legal personhood: How spontaneous intelligence can problematise differences between humans, artificial intelligence, companies and animals. *Artificial Intelligence and Law*, 27, 73–92. <https://doi.org/10.1007/s10506-018-9229-x>

Chen, N. 2025. Stolen stories or fair use? *The New York Times v. OpenAI and the limits of machine learning*. *Columbia University Law Review Online*. (достъп: 29.01.2026)

Damle, S., Stillman, A., Lovejoy, B., & Dukanovic, I. 2024. The ELVIS Act: Tennessee shakes up its right of publicity law and takes on generative AI. *Latham & Watkins – Artificial Intelligence Practice* (8 April 2024).

Harari, Y. N. 2024. *Nexus: A brief history of information networks from the Stone Age to AI*. London: Fern Press.

Harari, Y. N. 2016. *Homo Deus: A brief history of tomorrow*. London: Vintage.

Hookway, J. 2023. AI-generated art for a comic book: Human artists are having a fit. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/ai-generator-art-midjourney-zarya-11674856712> (достъп: 29.01.2026)

Kleinman, Z. 2025. AI claims and a hoax spokesman: Viral band confuses the world of music. *BBC News*. (достъп: 25.07.2025)

Kurzweil, R. 2005. *The Singularity Is Near: When Humans Transcend Biology*. New York: Viking.

Kurki, V. A. J. 2019. The Legal Personhood of Artificial Intelligences. In – *A Theory of Legal Personhood*, 175–190). Oxford University Press.

Mazzone, J. 2011. *Copyfraud and Other Abuses of Intellectual Property Law*. Stanford University Press, United States.

Reporting the facts about the New York Times' lawsuit. (2025). OpenAI official website. (достъп: 29.01.2026)

Sachs, S. 2024. US Copyright Office rules AI-generated artwork, content not legally protected. *The Hill*. <https://thehill.com/policy/technology/3872614-us-copyright-office-rules-ai-generated-artwork-content-not-legally-protected/> (достъп: 29.01.2026)

Sergio, A., et al. 2021. Robot as legal person: Electronic personhood in robotics and artificial intelligence. *Frontiers in Robotics and AI*, 8, Article 789327. <https://doi.org/10.3389/frobt.2021.789327>

Snow, J. 2025. OpenAI perfected Gates' formula for the AI age. *Quartz—AI and Tech*. (достъп: 28.10.2025)

Turner, B. 2024. Humanity faces a 'catastrophic' future if we don't regulate AI, says Yoshua Bengio. *LiveScience*. (достъп: 29.01.2026)

Гл. ас. д-р Даниела Симеонова-Коруджиева
Българска академия на науките
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей
Секция Етнология на социализма и постсоциализма
Адвокат, член на Софийска адвокатска колегия
Ул. „Московска 6А, 1000 София, България
E-mail: daniela.koroudjieva@iefem.bas.bg